

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین

دانشکده علوم و تحقیقات اسلامی

بررسی شهرت فتوایی با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی (ره)

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی فقه و مبانی حقوق اسلامی

مصطفی بیگدلی

استاد راهنما:

دکتر اسد الله لطفی

استاد مشاور:

دکتر حسین نمازی فر

شهریور ۱۳۹۱

بسمه تعالی

لازم است از همه عزیزانی که بنده را در به اتمام رساندن این رساله یاری کرده‌اند مخصوصاً از استاد راهنما جناب آقای دکتر لطفی و همچنین استاد مشاور جناب آقای دکتر نمازی‌فر و همچنین باقی اساتید گروه تشکر ویژه داشته باشم و از خداوند متعال توفیقات روز افزون ایشان را خواستار هستم.

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی - مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم تأییدیه هیأت داوران جلسه دفاع از پایان نامه / رساله

بدین وسیله گواهی میشود جلسه دفاعیه از پایان نامه کارشناسی ارشد/ دکتری ...
دانشجوی رشته ...
در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۱۰ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان نامه با نمره ... و درجه ...
داوران قرار گرفت.

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبهی دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما	اسلام لطیفی	دانشیار	دانشگاه بین المللی امام خمینی	
۲	استاد مشاور	حسین نزاری فر	استاد	"	
۳	داور خارج	علی رضایی	-	-	-
۴	داور داخل	مهدی رفیعی	استاد	امام خمینی	
۵	نماینده تحصیلات تکمیلی	داور	استاد	امام خمینی	

بسمه تعالی

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
معاونت آموزشی دانشگاه - مدیریت تحصیلات تکمیلی

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب مصطفی نبیلدک دانشجوی رشته ...
بدین وسیله اصالت کلیه مطالب موجود در مباحث مطروحه در پایان نامه / تز تحصیلی خود، با عنوان
کرده، اعلام می نمایم که تمامی محتوی آن حاصل مطالعه، پژوهش و تدوین خودم بوده و به هیچ وجه رونویسی از پایان نامه و یا هیچ اثر یا منبع دیگری، اعم از داخلی، خارجی و یا بین المللی، نبوده و تعهد می نمایم در صورت اثبات عدم اصالت آن و یا احراز عدم صحت مفاد و یا لوازم این تعهد نامه در هر مرحله از مراحل منتهی به فارغ التحصیلی و یا پس از آن و یا تحصیل در مقاطع دیگر و یا اشتغال و ... دانشگاه حق دارد ضمن رد پایان نامه نسبت به لغو و ابطال مدرک تحصیلی مربوطه اقدام نماید. مضافاً اینکه کلیه مسئولیت ها و پیامدهای قانونی و یا خسارت وارده از هر حیث متوجه اینجانب می باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو مصطفی نبیلدک

امضاء و تاریخ

چکیده

شهرت در لغت به معنای امر واضح است و دارای سه نوع روایی و عملی و فتوایی می‌باشد. شهرت روایی به معنای روایتی است که نقل آن زیاد باشد، و شهرت عملی به معنای فتوای مشهوری است که مستند آن معلوم باشد، و شهرت فتوایی به معنای فتوای مشهوری است که مستند آن معلوم نباشد. در این رساله به بررسی شهرت فتوایی خواهیم پرداخت که در مورد حجیت آن پنج قول وجود دارد و امام خمینی (ره) معتقد به حجیت شهرت فتوایی در میان قدا است.

این رساله در شش فصل تنظیم شده است، و مباحث آن را می‌توان مبحث کلیات که در آن واژه شهرت و اقسام آن و واژه شهرت فتوایی و اقسام آن مورد بررسی گرفته است و مباحث بررسی اقوال و ادله آن‌ها در مورد حجیت شهرت فتوایی که شامل قول به حجیت مطلق شهرت فتوایی و قول به عدم حجیت مطلق شهرت فتوایی و سه قول تفصیلی در حجیت شهرت می‌باشد که هر کدام در فصلی مطرح شده‌اند، و در آخر مبحث کاربرد شهرت فتوایی بیان کرد.

کلید واژه‌ها:

حجیت - اماره - شهرت - شهرت فتوایی - متلقات - ظنون معتبر

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
تعریف مسئله :	۱۳
اهمیت مسئله	۱۴
طرح سؤال‌های اصلی تحقیق :	۱۵
فرضیه های اصلی تحقیق :	۱۵
سوابق پژوهشی موضوع :	۱۷
بیان روش و مراحل انجام کار تحقیق :	۱۷
نتایج علمی قابل پیش بینی از تحقیق :	۱۷
فصل اول : کلیات	۱۸
گفتار اول : معنای شهرت	۱۹
الف : معنای لغوی شهرت	۱۹
ب : معنای اصطلاحی شهرت	۲۱
ج : در شهرت، ملاک کثرت است یا اکثریت	۲۲
گفتار دوم : اقسام سه گانه شهرت	۲۵
الف - شهرت روایی و عملی و فتوایی	۲۵
ب - بررسی اجمالی شهرت روایی	۲۹
ج - بررسی اجمالی شهرت عملی	۳۵
د - بررسی شهرت فتوایی :	۴۲
گفتار سوم : رابطه منطقی اقسام شهرت	۴۷
الف - مقصود از رابطه منطقی (نسبت منطقی)	۴۸
ب - نسبت میان شهرت روایی و شهرت عملی:	۵۰

- ج - نسبت میان شهرت عملی و شهرت فتوائی ۵۲
- د - نسبت میان شهرت روائی و شهرت فتوائی : ۵۴
- گفتار چهارم : اقسام شهرت فتوایی ۵۵
- الف - شهرت فتوایی ظنیه و شهرت فتوایی غیر ظنیه: ۵۵
- ب - شهرت فتوایی متأخرین و شهرت فتوایی متقدمین : ۵۸
- ج - شهرت فتوایی محصله و شهرت فتوایی منقوله: ۵۹
- گفتار پنجم : مقایسه شهرت فتوایی با بعضی اصطلاحات ۶۳
- الف - تفاوت شهرت با اجماع ۶۳
- ب - تفاوت شهرت فتوایی با عدم مخالف و اجماع سکوتی ۶۶
- ج - تفاوت شهرت فتوایی با شیاع یا استفاضه ۷۲
- گفتار ششم : در مقابل شهرت فتوائی چیست ۷۴
- گفتار هفتم : اقوال در مورد حجیت شهرت فتوایی ۷۸
- فصل دوم : قول به حجیت مطلق شهرت فتوایی ۸۲
- گفتار اول : قائلین به این قول ۸۳
- گفتار دوم : تحقیق در نظر شهید اول (ره) ۸۶
- گفتار سوم : اصل اولی در مورد ظنون ۹۱
- الف - طرح بحث ۹۱
- ب - اقوال در اصل اولی در ظنون ۹۵
- ج - حق در مسئله ۹۸
- گفتار چهارم : ادله قائلین به حجیت شهرت فتوایی ۱۰۰
- دلیل اول : آیه نبأ ۱۰۱
- دلیل دوم : مقبوله ۱۱۴
- دلیل سوم: مرفوعه ز راره ۱۶۳
- دلیل چهارم: ادله حجیت خبر واحد ۱۸۷

۱۹۸.....	دلیل پنجم : بناء عقلاء در حجیت خبر واحد
۲۰۱.....	دلیل ششم: عدالت اصحاب
۲۰۷.....	دلیل هفتم: ادله دیگر
۲۱۲.....	گفتار پنجم : دلیل انسداد
۲۱۴.....	چکیده:
۲۱۵.....	فصل سوم : قول به عدم حجیت شهرت فتوایی
۲۱۶.....	گفتار اول : قائلین به عدم حجیت شهرت
۲۱۹.....	گفتار دوم : تحقیق در مورد نظر مقدس اردبیلی (ره)
۲۲۲.....	گفتار سوم : تحقیق در مورد کلمات شیخ انصاری (ره)
۲۲۴.....	گفتار چهارم : ادله قائلین به عدم حجیت شهرت فتوایی
۲۲۴.....	دلیل اول: اصل اولی در ظنون عدم حجیت است
۲۲۶.....	دلیل دوم : مشهور عدم حجیت شهرت فتوایی است
۲۳۱.....	دلیل سوم : فتوا برای اهل فتوا حجت نیست
۲۳۲.....	دلیل چهارم : سیره اصحاب
۲۳۴.....	چکیده :
۲۳۵.....	فصل چهارم : تفصیل میان شهرت ماقبل و مابعد شیخ طوسی
۲۳۶.....	گفتار اول : قائلین به این قول
۲۳۸.....	گفتار دوم: ادله این تفصیل
۲۳۸.....	الف – توضیح دلیل
۲۴۱.....	ب – بررسی این ادعا :
۲۴۶.....	چکیده :
۲۴۷.....	فصل پنجم : تفصیل بین شهرت همراه روایت و شهرت بدون روایت
۲۴۸.....	گفتار اول : قائلین به این قول
۲۵۰.....	گفتار دوم : ادله این تفصیل

- الف - توضیح دلیل ۲۵۰
- ب - رد این ادعا: ۲۵۴
- ج - بررسی پاسخ صاحب ریاض به اشکال ۲۵۵
- چکیده: ۲۵۹
- فصل ششم: تفصیل میان اصول متلقات و غیر آن ۲۶۰
- گفتار اول: فائین به این قول ۲۶۱
- گفتار دوم: توضیح تفصیل این بزرگان ۲۶۳
- الف - بیان مسئله ۲۶۳
- ب - اصول متلقات ۲۶۴
- پ - مناظ و ملاک در حجیت شهرت قدما که دارای اصول متلقات هستند چیست؟ ۲۷۱
- ج - نظر بعضی از علمای دارای اصول متلقات کاشف رأی امام نیست ۲۷۴
- و - تفاوت اقوال امام خمینی (ره) و صاحب معالم در حجیت شهرت ۲۷۹
- ه - شرط دیگری در حجیت شهرت از دیدگاه امام خمینی (ره) ۲۸۲
- ی - تفاوت میان اقوال امام خمینی (ره) و آیت الله بروجردی (ره) ۲۸۴
- گفتار سوم: ادله این قول ۲۸۸
- دلیل اول: اجماع ۲۸۸
- دلیل دوم: روایت مقبوله ۲۹۸
- دلیل سوم: طریقه عقلا ۲۹۹
- مویدها ۳۰۲
- چکیده: ۳۰۳
- فصل هفتم: کاربرد شهرت فتوایی ۳۰۴
- گفتار اول: توضیح مسئله ۳۰۵
- گفتار دوم: کاربرد شهرت به عنوان دلیل مستقل ۳۰۶
- ۱- لزوم تقلید از مجتهد اعلم دلایلش شهرت است ۳۰۸

- ۲- تخییر در رجوع به متلف و فسخ ۳۰۸
- ۳- در وزن کردن با ظرف تفاوت در مقدار کم (اندار) بخشیده شده است ۳۰۸
- ۴- تلقی رکیان مکروه است ۳۰۹
- ۵- بیع به شرط خیار ۳۱۰
- ۶- ثبوت خیار غبن با شهرت است ۳۱۰
- ۷- ثبوت ارش در خیار عیب با شهرت است ۳۱۱
- ۸- اگر لباس نجس باشد نمازگزار بدون لباس نماز بخواند ۳۱۲
- ۹- حرمت تخیلی رو و پشت به قبله ۳۱۳
- ۱۰- تفاوت زن قریشی و غیر قریشی ۳۱۴
- ۱۱- زن مستحاضه قلیله باید پنبه را عوض کند ۳۱۵
- ۱۲- ترتیب بین اعضاء در تیمم ۳۱۵
- ۱۳- در حلیت عصیر زیب ۳۱۶
- ۱۴- در ظرفی که سگ در آن ولوغ کرده است ۳۱۶
- ۱۵- نماز در مواضع اربعه ۳۱۷
- ۱۶- وجوب سجده سهو در زمان فراموشی یک سجده ۳۱۷
- ۱۷- در ذبح حیوان باید چهار عضو قطع شود ۳۱۸
- ۱۸- حکم موقب در لواط ۳۱۸
- ۱۹- صحت روزه نذری مسافر در سفر ۳۱۹

۳۲۰.....	نجاست اهل کتاب	۲۰-
۳۲۱.....	گفتار دوم: کاربرد شهرت به عنوان مرجح و جبران کننده ضعف سند روایات	
۳۲۳.....	گفتار سوم: کاربرد شهرت فتوایی در قانون	
۳۲۳.....	الف - توضیح مسئله	
۳۲۶.....	ب - تفاوت‌های شهرت فتوایی با وحدت رویه:	
۳۲۸.....	ج - تفاوت‌های شهرت فتوایی با تحقیق محلی	
۳۳۰.....	کتاب‌ها	
۳۴۱.....	مقالات	

مقدمه

تعریف مسئله :

شهرت از ماده (شهر) و به معنای شیوع و گسترش است و در اصطلاح به سه قسم شهرت روایی و شهرت عملی و شهرت فتوایی تقسیم می‌گردد و از این میان شهرت فتوایی در اصطلاح به این معنا است که فتوا و حکم یک مسئله مشهور باشد، ولی در حال حاضر دلیلی برای آن مسئله به ما نرسیده باشد. اصل اولی در ظنون این است که عمل به ظنون حرام است، مگر مواردی همانند خبر واحد که از آن استثنا شده است؛ اما یکی از مواردی که ادعا شده از این اصل استثنا شده شهرت فتوایی است، در خصوص شهرت فتوایی بعضی از بزرگان این شهرت را جزء ظنون معتبر می‌دانند و بعضی آن را جزء ظنون معتبر نمی‌دانند و بعضی دیگر قائل به تفصیل در آن شده‌اند.

در این نوشتار در صدد هستیم که این موضوع را از دیدگاه اصولیون بزرگ از جمله حضرت امام خمینی (ره) مورد بررسی و کاوش قرار دهیم.

لازم به ذکر است که در فقه مسائلی وجود دارد که مدرکی برای آن‌ها به غیر از شهرت فتوایی وجود ندارد و به نقلی تعداد این مسائل به چهارصد مسئله می‌رسد که گفته شده رکن بودن قیام متصل به رکوع و فوری بودن خیار عیب از جمله آن مسائل است که به غیر از شهرت فتوایی دلیلی برای آن اقامه نشده است و شهید ثانی در کتاب الروضه البهیة در ادامه کلام شهید اول مبنی بر اینکه زن قریشی تا شصت سالگی خون می‌بیند و بقیه زن‌ها تا پنجاه سالگی؛ این گونه بیان کرده که این حکم مشهور است و هیچ مدرکی برای آن وجود ندارد^۱ و همین امر ضرورت پژوهش در این موضوع را دو چندان می‌کند.

^۱ شهید ثانی الروضه البهیة جلد ۱ ص ۳۷۱

اهمیت مسئله

در فقه اسلامی ادله احکام را چهار دلیل می‌دانند که این ادله عبارت از کتاب و سنت و اجماع و عقل، می‌باشند. اهل سنت معتقد هستند که هر کدام از آنها دلیل مستقلی هستند ولی شیعه معتقد است اجماع راهی برای کشف از سنت است و در صورت کاشفه بودن حجیت خواهد داشت و دلیل مستقلی نمی‌باشد.

علاوه بر موارد بالا یکی از ادله ای که ادعا شده می‌تواند برای اثبات احکام مورد استفاده قرار گیرد شهرت فتوایی است که در صورت اثبات حجیت آن یکی از ادله احکام می‌باشد، البته باید توجه داشت که شهرت فتوایی در صورت اثبات حجیتش مانند اجماع یک دلیل مستقل نخواهد بود بلکه راهی برای اثبات سنت می‌باشد، و اهمیت این بحث همان اهمیت بحث از کتاب و سنت و مخصوصا اجماع است.

پس همان‌طور که گفته شد اهمیت اصلی این بحث در دلیل بودن است که اهمیت بحث در ادله احکام در آن نیز وجود دارد، که در صورت اثبات حجیت آن در فقه مورد استفاده بوده و احکام زیادی را اثبات خواهد کرد.

بحث از ادله احکام دارای چنان اهمیتی است که علم اصول نیز به جهت بحث از همین ادله و مباحث مرتبط به آن وضع شده است.

علاوه بر آن در میان فقها این جمله شایع است که (مخالفت با مشهور مشکل است) و این جمله بیان گر اهمیت بحث در شهرت فتوایی است، چون مقصود ایشان از شهرت در این جمله شهرت فتوایی است.

علاوه بر آن ادعا شده که در علم فقه مسائلی وجود دارد که دلیل آن‌ها شهرت فتوایی است و مرحوم بروجردی ادعا کرده تعداد آن‌ها به پانصد مسئله می‌رسد، این مطلب اهمیت بحث در شهرت فتوایی را دو چندان می‌کند.

طرح سؤال‌های اصلی تحقیق :

۱ - مبنای قائلین به حجیت شهرت فتوایی و قائلین به عدم حجیت آن چیست؟

۲ - نظر امام خمینی (ره) در خصوص شهرت فتوایی چیست؟

۳ - روش عملی فقها در برخورد با شهرت چیست؟

۴ - کاربرد شهرت فتوایی در حقوق موضوعه چگونه است؟

فرضیه های اصلی تحقیق :

۱- کسانی که قائل به عدم حجیت شهرت هستند شهرت را جزء ظنون غیر معتبر می‌دانند و برای خروج شهرت فتوایی از اصل اولیه در ظنون که حرمت عمل به ظنون است وجهی قائل نیستند و ادله ای که برای حجیت شهرت اقامه شده از قبیل مقبوله عمر بن حنظله را قبول نکرده‌اند ولی بزرگانی همچون شهید اول و از معاصرین ایت الله بروجردی (ره^۱) و امام خمینی (ره^۲) قائل به حجیت شهرت قدما شده‌اند که استدلال به تعلیل وارد در مقبوله (فان المجمع علیه لا ریب فیه) از ادله ایشان است که ادعا دارند شهرت فتوایی را شامل می‌شود.

۲ - امام خمینی (ره) شهرت را به شهرت تا زمان شیخ طوسی (ره) و شهرت متأخر از زمان شیخ به بعد تقسیم می‌کند و شهرت متأخرین را حجت نمی‌داند، ولی متقدمین را دو قسم می‌کند یک قسم علمایی که در فتاوی خود نص احادیث را نقل می‌کنند و یک قسم علمایی که اجتهاد کرده و فتاوی ایشان نص احادیث همراه با اجتهاد ایشان است، که شهرت بین گروه اول را حجت و کاشف از نص معصوم می‌داند ایشان می‌فرمایند:

^۱ بروجردی حاشیه بر کفایة ج ۲ ص ۹۳

^۲ امام خمینی انوار الهدایة ج ۱ ص ۲۶۱

«و اما الشهرة المتقدمة - وهي التي بين أصحابنا الذين كان ديدنهم ضبط الاصول المتلقاة من الائمة في كتبهم بلا تبديل و تغيير، وكان بناؤهم على ضبط الفتاوى المأثورة خلفا عن سلف الى زمن الائمة العادين، وكانت طريقتهم في الفقه غير طريقة المتأخرين، كما يظهر من أوائل كتاب المبسوط - فهي حجة، فاذا اشتهر حكم بين هؤلاء الأقدمين و تلقى بالقبول يكشف ذلك عن دليل معتبر»^۱

«اما شهرت متقدمه - که بین اصحاب قدیمی ما که روش ایشان بر ضبط اصول متلقات از ائمه در کتاب‌های خود بوده است و بنای ایشان بر ضبط فتاوی ماثور از علمای قبل خود تا زمان ائمه است و طریقه ایشان در فقه غیر از طریقه متأخرین است همچنان که این مطلب از اول کتاب مبسوط نیز به دست می‌آید - حجت است پس زمانی که حکمی بین آن علمای قدیم مشهور شود و آن را قبول کنند این شهرت از دلیل معتبر کشف می‌کند.»

ایشان معتقد هستند ملاک حجیت اجماع در شهرت هم وجود دارد.

۳- با وجود این که بسیاری از علما شهرت فتوایی را حجت نمی‌دانند ولی در مسائل مشهور با وجود این که آن مسئله دلیلی به غیر از شهرت ندارد با آن مخالفتی نکرده‌اند و مخالف مشهور نظر نداده‌اند. در این که روزه نذری مقید به سفر اگر در سفر گرفته شود، جایز است یا نه؟ مشهور قائل به جواز روزه هستند و محقق اردبیلی با وجود آنکه شهرت را قبول ندارد این‌گونه بیان می‌کند:

«و بالجمله الخروج عن المشهور بما تقدم مع عدم القائل مشکل»^۲

«به صورت خلاصه می‌توان گفت که خروج از مشهور با عدم قائل به مخالف مشکل است»

۴- به نظر می‌رسد تمسک به فتاوا و نظریات مشهور مصادیقی در حقوق موضوعه دارد مثلاً اگر در تفسیر ماده ای اختلاف باشد و بیشتر دادگاه‌ها نظر خاصی داشته باشند در مسائلی که در آینده رخ می‌دهد نظریه و رویه اکثریت متبع خواهد بود اگر این موارد از شهرت فتوایی باشند داخل در مباحث آن خواهد بود.

^۱ امام خمینی انوار الهدایة ج ۱ ص ۲۶۲

^۲ مقدس اردبیلی مجمع الفائده و البرهان ج ۵ ص ۲۲۹

تطبیق مباحث شهرت فتوایی با حقوق موضوعه قابل بررسی است که در حد ضرورت به آن پرداخته خواهد شد.

سوابق پژوهشی موضوع :

در کتب اصولی این بحث مطرح شده است و مخصوصاً از زمان شیخ مفید به بعد به آن توجه ویژه شده است و در بحث ظنون یا یکی از مباحث به شهرت اختصاص دارد و یا زیر مجموعه اجماع از آن بحث می‌شود و همچنین در بحث تعادل و تراجیح هم در بعضی کتب به آن اشاره می‌شود

بیان روش و مراحل انجام کار تحقیق :

به روش تحلیلی توصیفی به این معنا که با مراجعه به منابع اصلی و فرعی قابل دسترس به تحلیل اصولی و فقهی بحث می‌پردازیم و پیروی از روش فقها و اصولیون روش کار خواهد بود

نتایج علمی قابل پیش بینی از تحقیق :

اینکه با بررسی ادله موافقین حجیت و مخالفین حجیت، قول و دلیل صحیح را تبیین کرد و همچنین نحوه عملکرد فقها در برخورد مسائل فقهی مشهور را بررسی کرد

فصل اول :

کلیات

گفتار اول : معنای شهرت

الف : معنای لغوی شهرت

شهرت در لغت عبارت است از: ظهور شی، یا ظاهر بودن چیزی.

بعضی از صاحبان کتب لغت شهرت را این‌گونه تعریف کرده‌اند:

«ظهور الشيء في شُعةٍ حتى شهرة الناس»^۱

شهرت : (ظهور شی است در یک کار زشت و شنیع تا اینکه مردم آن را بشناسند)

و یا در تعریف آن این‌گونه آمده است:

«ظهور الامر في شُعةٍ حتى يشتهره الناس و يشهرونه»^۲

«شهرت : ظاهر بودن امری در یک کار شنیعی است تا اینکه مردم آن را بشناسند و آن را مشهور بدانند.»

در تعاریف بالا بر قید (فی شُعةٍ) به معنای (ظهور در یک امر شنیع) تصریح شده است که نشان دهنده اعتبار این قید در معنای شهرت می‌باشد.

در مقابل این معنا از شهرت، معنای دیگری از شهرت وجود دارد که بعضی دیگر از اهل لغت آن را بیان کرده‌اند و آن به این صورت است که :

«الشهرة وضوح الامر، تقول منه شَهْرْتُ الامرَ أَشْهَرُهُ شَهْرًا و شهرةً فاشتهرَ ای وضح و لذلك شهرته تشهيرا»^۳

^۱ - ابن اثیر النهایة فی غریب الحدیث ماده شهر و خلیل ابن احمد کتاب العین ماده شهر و طریحی مجمع البحرین ماده شهر و

ابن منظور لسان العرب ماده شهر

^۲ - صاحب بن عباد المحيط فی اللغة ماده شهر

^۳ - جوهری الصحاح من اللغة ماده شهر

«شهرت واضح شدن امر است، و از همین ماده می‌گویی شَهْرَتُ الامرِ أَشْهَرُهُ شهراً و شهرةً فاشتهر یعنی واضح شد و همین معنا (مورد نظر است زمانی که می‌گویی) شهرته تشهیراً»

و در کتب مختلفی شهرت موافق این تعریف بدون قید (ظهور در امر شنیع) آمده است که بعضی از عبارات این‌گونه می‌باشند:

«شَهْر: الشين و الهاء والراء يدل على وضوح في الامر و اضاءة ... الشهرة: وضوح الامر»^۱

«شَهْر: شين و هاء و راء (که تشکیل دهنده لفظ شهر هستند) دلالت می‌کنند بر وضوح در امر و آشکار بودن ... و شهرت: واضح بودن امر است»

«و شَهْرَتُهُ بين الناس أَبْرَزَتْهُ و شَهْرَتُ الحديثِ شَهْرًا و شهرةً أَفْشَيْتُهُ فَاشْتَهَرْتُ»^۲

«آن را بین مردم مشهور کردم، یعنی آن را آشکار کردم، و حدیث را مشهور کردم یعنی آن را فاش کردم پس مشهور شده است.»

این معنای دوم که شهرت را صرف وضوح امر و ظهور می‌دانند و قید (در امر شنیع) را در آن دخیل نمی‌دانند با بحث ما مناسب‌تر است و به نظر هم بهتر می‌آید چون شهرت از ماده شَهْر است و با مراجعه به کلمات هم خانواده شهرت روشن می‌شود که در این ماده فقط معنای ظاهر شدن و واضح شدن وجود دارد و چیزی که دلالت بر قید (فی شُئعة) کند وجود ندارد، علاوه بر آن استعمالات لفظ شهرت در موارد مختلف نیز عدم دخالت قید (امر شنیع) را در معنای این لفظ تایید می‌کند.

با این توضیحات روشن شد که شهرت یعنی (وضوح امر و ظهور امر) که از نظر علم صرف یا اسم مصدر از وزن اشتهار است که در کتاب شمس العلوم و دواء کلام العرب من الكلوم در توضیح ماده شهر آمده که «الشهرة الاسم من الاشتهار» «شهرت اسم مصدر از ماده اشتهار است» و یا مصدر باب شهر است که (شَهْرَ يَشْهَرُ) دارای دو مصدر است (شَهْرًا و شُهْرَةً) که این مطلب در سطور بالا از کتاب صحاح اللغة نقل شد.

۱ - احمد بن فارس معجم مقاییس اللغة ماده شهر

۲ - فیومی المصباح المنیر ماده شهر